

Rozhledy matematicko-fyzikální

Jaroslav Zhouf

Posledních 60 let Rozhledů matematicko-fyzikálních

Rozhledy matematicko-fyzikální, Vol. 87 (2012), No. 4, 1–7

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/146489>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 2012

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

Posledních 60 let
Rozhledů matematicko-fyzikálních

Jaroslav Zhouf, Pedagogická fakulta UK, Praha

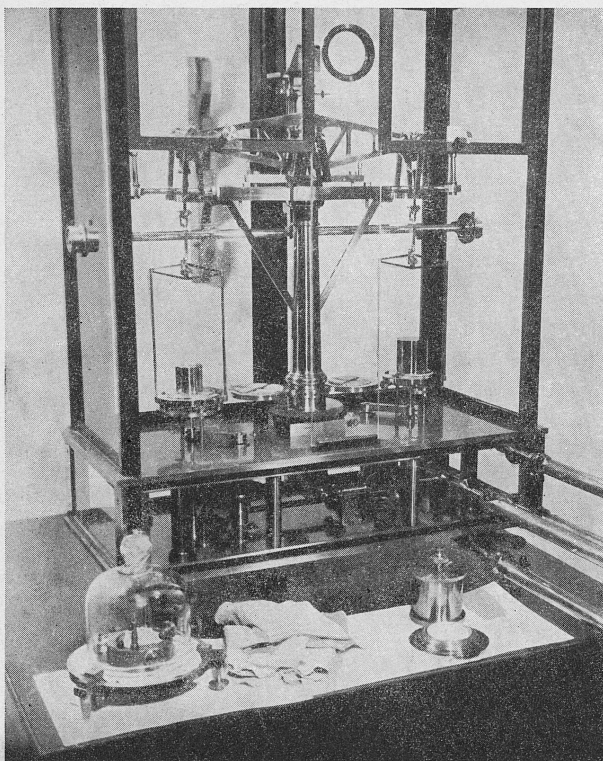
Abstract. This year, it is the 150th anniversary of the Union of Czech Mathematicians and Physicists and also the 90th anniversary of the journal *Rozhledy matematicko-fyzikální*. The article focuses on the history and development of the journal in its last 60 years. As the journal has preserved its form during the period, the main aim of the article is to summarize the publishing data. Several contemporaneous extracts from the journal are also cited.

V letošním kalendářním roce si připomínáme 150. výročí založení naší profesní organizace, Jednoty českých matematiků a fyziků (krátce Jednoty). Jednou z důležitých jejích aktivit je publikační činnost pomocí odborných časopisů. V článku [1] jsme se zabývali vznikem časopisu, který je uveden v názvu dnešního článku.

Krátce z článku [1] připomeňme, že náš časopis byl od 22. ročníku (1893) součástí členského časopisu Jednoty, Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky, jako Příloha k Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky. V roce 1921 na podzim (ve školním roce 1921/22), tj. od 51. ročníku Časopisu, se Příloha oddělila jako samostatný časopis *Rozhledy matematicko-přírodovědecké* (krátce *Rozhledy*). Po celou dobu publikoval odborné články z matematiky, fyziky, astronomie, techniky. Tento název si časopis udržel až do 30. ročníku (školní rok 1950/51). V té době státní orgány rozhodly, že časopis nebude nadále publikovat odborné články, ale články populární, a to z matematiky, fyziky, ale i chemie. Tehdy se časopis přejmenoval na *Matematicko-přírodovědecké rozhledy* a začal vycházet v kalendářním režimu v roce 1952. V prvním ročníku této nové podoby si časopis ponechal ještě formát A5 (obr. 1), ale pak na tři roky zvětšil formát na B5. V dalších letech se formát opět vrátil k A5. Jednota se změnou obsahu ale nebyla spokojena, hlavně však rapidně klesal počet odběratelů, a prosadila, že se časopis po roční přestávce od 35. ročníku v roce 1957 vrátí ke své dřívější náplni. Časopis se začal nazývat *Rozhledy matematicko-fyzikální*.

Matematicko - přírodovědecké

ROZHLEDY

číslo 1

ročník 31

Obr. 1

Nejprve se tedy zabýváme 35. ročníkem časopisu. Jeho titulní strana je na obr. 2. Na první stránce čísla 1 pozdravil čtenáře sám ministr školství a kultury Dr. František Kahuda: „Po několikaletém přerušení opět vycházejí Rozhledy matematicko-fyzikální pro naši studující mládež. Navazují na slavnou tradici, neboť celá generace našich matematiků a fyziků, která nyní zaujímá významné postavení ve vědeckém světě, byla vychována Rozhledy. Budete-li listovat ve starších ročnících Rozhledů, najdete tam mnoho jmen pracovníků, kteří nyní působí na vysokých školách a ve významných ústavech a jsou vedoucími pracovníky v našem rozvíjejícím se průmyslu.“ V úvodu tohoto čísla je i vyjádření redakce časopisu, která uvádí, že hlavní náplní časopisu budou odborné články, ale také sděluje: „Rozhledy budou pomocníkem matematické olympiády, která probíhá na našich školách úspěšně již šestý rok, a uveřejní zdařilá řešení úloh olympiády i jména úspěšných řešitelů.“ Zajímavé je, že úvodní slovo redakce je z poloviny psané česky a z poloviny slovensky.

V 35. ročníku vyšlo 10 čísel, ročník 36 též vyšel v režimu kalendářním v počtu 10 čísel, ročník 37 v roce 1959 ale skončil v polovině roku číslem 6. V roce 1959 v září vyšlo první číslo nového ročníku 38 v režimu školního roku. Všechny další ročníky až do 68. ročníku včetně ve školním roce 1989/90 měly 10 čísel. Každé číslo obsahovalo 48 stran. Během té doby se několikrát změnila obálka časopisu.

Zajímavý okamžik se objevil v prvním čísle 37. ročníku. Redakce připravila úvodník a podepsala se. Udála se však důležitá událost, proto se pod úvodníkem objevila ještě tato poznámka: „Právě se dovídáme, že v Sovětském svazu vypustili úspěšně první meziplanetární raketu. Blahopřejeme a těšíme se z tohoto úspěchu, který je triumfem přírodních a technických věd. Doufáme, že se v novém roce dožijeme více takových překvapení na poli mírového soutěžení.“

Rozhledy byly Jednotou chápány jako důležitý zdroj informací pro výchovu budoucích odborníků v daných oborech. To uznali i státní úředníci a za tuto jejich roli se dostalo Rozhledům ocenění v roce 1962, kdy jim v rámci stoletých oslav JČMF udělil prezident republiky státní vyznamenání Za zásluhy a výstavbu.

Velký úvodník se objevil v prvním čísle 60. ročníku Rozhledů v roce 1981. Z něj citujeme jednu významnou pasáž, kde se odráží, jak tehdejší politika chtěla co nejhloběji proniknout do všech oblastí veřejného života, avšak jak byl tento politický vliv racionálně vyřešen ze strany Jednoty v zájmu získání co největšího počtu zájemců o uvedené obory [2]: „Nové úkoly pro Rozhledy matematicko-fyzikální vznikly po publiko-

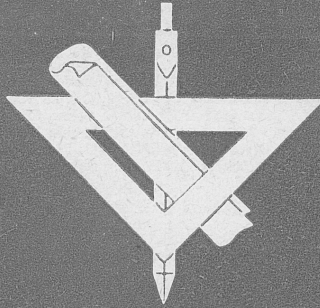
vání dokumentu Další rozvoj československé výchovně vzdělávací soustavy, který v roce 1976 schválilo předsednictvo ÚV KSČ, vláda ČSSR i vlády obou našich republik. Hlavním úkolem Rozhledů zůstává i nyní probouzet, rozvíjet a prohlubovat zájem žáků všech druhů středních škol o matematicko-fyzikální obory a jejich aplikace. Avšak je nutno usilovat o to, aby Rozhledy pronikly mnohem více než dosud do čtyřletých středních odborných škol a učilišť, na nichž studuje podstatně více žáků než na gymnáziích, k nimž se dosud Rozhledy převážně orientovaly. Náš časopis mohou také odebírat zájemci o matematiku a fyziku, kteří nejsou studenty středních škol. Je však nutno zdůraznit, že zájem o uvedené obory se může rozvíjet jenom na jejich určitých znalostech. Jsou to aspoň takové vědomosti z matematiky a fyziky, které mají mít absolventi naší nynější základní školy. K porozumění některých článků bude ovšem někdy třeba vědomostí hlubších, neboť ke čtenářům Rozhledů patří také studující nejvyšších ročníků našich čtyřletých středních škol, kteří by sotva byli spokojeni, kdyby nacházeli v Rozhledech jenom články navazující bezprostředně na učivo základní školy.

Nad úkoly Rozhledů matematicko-fyzikálních, jež jsou v rozvinuté socialistické společnosti náročnější než kdykoliv dříve, se zamýšlela nejen redakční rada, ale také ústřední výbor JČSMF, kterému je svěřena odborná péče o náš časopis. Po zralé úvaze rozhodlo předsednictvo JČSMF zřídit z členů Jednoty odbornou skupinu, jejímž hlavním úkolem bude pomáhat redakční radě Rozhledů vybudovat široké autorské zázemí z řad pedagogů a odborníků různých matematicko-fyzikálních specializací i jejich mezních oborů.

...

V souvislosti se snahou o zlepšení a oživení obsahu Rozhledů upravila redakční rada už v předešlém ročníku jednotlivé oddíly každého čísla. Po případném úvodníku, který se zpravidla váže k některému významnému jubileu nebo mimořádné slavnostní příležitosti, následují tři hlavní oddíly, a to Matematika, Fyzika, Z dějin exaktních věd; měly by zpravidla tvořit asi 2/3 rozsahu každého čísla. Potom jsou zařazeny tyto tři další oddíly: Přemýšlíme, řešíme, . . . , Informace, Z nových knih. Nejvýznamnější je první z nich, neboť přináší různé problémy, úlohy, hlavolamy, hříčky apod.; jeho úkolem je probouzet aktivní přístup studujících k odborným poznatkům. . . . V některých číslech bude oddíl Olympiády, . . . ; konečně v některých číslech je oddíl Naše soutěž, obsahující texty nových úloh nebo řešení úloh zadaných v předešlém ročníku Rozhledů.“

ČASOPIS PRO STUDUJÍCÍ A UČITELE ŠKOL
VŠEOBECNĚ VZDĚLÁVACÍCH I ODBORNÝCH

ROZHLEDY
MATEMATICKO — FYSIKÁLNÍ

ročník 35

1

1 9 5 7

Obr. 2

Tento dlouhý citát je důležitý i z pohledu současného. Rozhledy si podobnou strukturu udržely po dlouhou dobu a v současné době je jen málo odlišná od prezentované struktury z doby před 30 lety.

Se změnou politického režimu došlo k jistému „nepořádku“ ve vydávání Rozhledů. V 69. ročníku v roce 1990/91 vyšlo již jen 8 čísel (z toho dvojčíslo 7/8), v 70. ročníku v roce 1991/92 vyšlo jen 6 čísel (z toho dvojčíslo 5/6), v 71. ročníku vyšlo také 6 čísel (z toho dvojčíslo 1/2), ale až v kalendářním roce 1994. V ročnících 72 až 77 v letech 1995 až 2000 vyšlo vždy 6 čísel. V těchto letech měla jednotlivá čísla různý počet stránek. V ročníku 79 vyšla první tři čísla (z toho dvojčíslo 1/2) v roce 2001 a pak byla dlouhá pauza, takže číslo 4 tohoto ročníku vyšlo až v roce 2004. V té dlouhé pauze vyšlo mimořádně jediné číslo 1 ročníku 79. Bylo připravováno nezávisle na běžném edičním režimu, neboť se jednalo o monotematické vydání věnované celosvětovému vzdělávacímu programu s výrazným využitím grafických kalkulaček ve výuce, do kterého se Česká republika zapojila.

Jednota si uvědomila onen nepořádek a jmenovala novou redakční radu. V kalendářním roce 2005 tak vyšlo první číslo 80. ročníku a do současnosti vycházejí čtyři čísla v každém ročníku, takže nyní držíte v ruce poslední číslo již 87. ročníku. Podle data vydání prvního ročníku v letech 1921/22 bychom měli mít již 90. ročník, ale díky uvedeným prodlevám jsme o tři roky zpoždění.

Ve sborníku [3, s. 70] se píše, že v období 125. výročí vzniku Jednoty byl náklad Rozhledů kolem 800 výtisků na jedno číslo. Poměrně velký náklad byl v době, kdy časopis nesl název Matematicko-přírodovědecké rozhledy, a to mezi jedním a dvěma tisíci výtisků. Podle informací v úvodu k 60. ročníku asi největší náklad měl časopis v 70. a 80. letech minulého století, kdy se tisklo až 8 000 výtisků. V současné době to je kolem 500 výtisků, z nichž po rozdělení Československa putuje asi 100 kusů na Slovensko.

Popsaná časová nepravidelnost ve vydávání časopisu je snad jediným nedostatkem Rozhledů za celou dobu jejich existence. Jejich odborný obsah i jejich poslání je však na vysoké úrovni. Velkou zásluhu na udržování vysokého standardu Rozhledů měly mimo jiné i redakční rady v čele s vedoucími redaktory. Vedoucím redaktorem od 35. ročníku zhruba do poloviny 46. ročníku, kdy zemřel, byl *doc. Miroslav Menšík*, výkonným redaktorem *doc. Ota Setzer*. Poté se stal vedoucím redaktorem *doc. Ota Setzer* a výkonným redaktorem *Stanislav Horák*. Od 51. ročníku byl vedoucím redaktorem *Prof. Emil Kraemer* a výkonným redaktorem *doc.*

Ota Setzer. Od 57. ročníku byl vedoucím redaktorem Prof. Emil Kraemer a výkonným redaktorem *dr. Jiří Mída*. V ročnících 67 a 68 byl vedoucím redaktorem *doc. Ivan Štoll* a výkonným redaktorem *dr. Jiří Mída*. Od 69. ročníku byl vedoucím redaktorem *doc. Ivan Štoll* a výkonným redaktorem *doc. Jiří Kadleček*. A nakonec od 80. ročníku je vedoucím redaktorem *doc. Jaroslav Zhouf* a redaktory pro matematiku a fyziku postupně byli, případně jsou *dr. Jura Charvát*, *doc. Jaromír Šimša*, *doc. Miroslav Lávička*, *dr. Martin Macháček*, *Prof. Bohumil Vybíral*.

Doufejme, že tato mnohdy mravenčí a většinou dobrovolná činnost Jednoty a redakční rady *Rozhledů* bude nadále připoutávat nové matematiky a fyziky. K vydávání časopisu je ale třeba nacházet i finanční zdroje. Doposud finanční prostředky na tisk *Rozhledů* poskytují odběratelé, Jednota a dvě fakulty vysokých škol – Matematicko-fyzikální fakulta UK v Praze a Fakulta jaderná a fyzikálně inženýrská ČVUT v Praze. Doufejme, že i stát si uvědomí nutnost existence takovýchto odborných a odborně-popularizačních materiálů a finančně na tuto činnost přispěje, což se doposud neděje.

Literatura

- [1] Zhouf, J.: Historie vzniku *Rozhledů* matematicko-fyzikálních. *Rozhledy matematicko-fyzikální* **87**, č. 3 (2012), s. 1–7.
- [2] Kraemer, E.: Významné jubileum *Rozhledů* matematicko-fyzikálních. *Rozhledy matematicko-fyzikální* **60**, č. 1 (1981), s. 1–6.
- [3] Brdička, M., Schwabik, Š.: Časopis pro pěstování matematiky a fyziky a jeho pokračovatelé. In: Pátý, L. (ed.), *Jubilejní almanach, Jednota čs. matematiků a fyziků*, Jednota československých matematiků a fyziků, Praha, 1987, s. 30–83.

